

Секція
ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ

Олеся СМОЛІНСЬКА

*Доктор педагогічних наук, професор,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького,
Львів, Україна
smolinska_o@lvet.edu.ua*

ЦІННОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ
ВИКЛАДАЧА: ЗА МЕЖЕЮ КОЛА УВАГИ?

Складна ситуація в освіті, зокрема у вищій, передбачає активізацію науково-практичного пошуку шляхів її розв'язання. Однак при цьому, на мою думку, із системи освіти, що визначається як «сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними» [2, ст.1, п. 25], вилучаються окремі компоненти, зокрема її суб'єкти – учасники освітнього процесу. Причинами цього саме і є ціннісний конфлікт, що вже не перший рік триває на системному рівні у вищій освіті. Коротко зупинюся на його змісті, причинах та наслідках.

Отже, зміст ціннісного конфлікту у вищій освіті є, на мою думку, проявляється у розмитій суб'єктності. Це стосується як недо(квазі)автономії університетів, так і недо(квазі)суб'єктності викладачів та здобувачів. При цьому чи не найменше проблем із активно виявленою суб'єктністю саме студентів. Відповідно, цінності академічної свободи та всі, що з них випливають (добросесність; транспарентність освітнього процесу; свобода суб'єктів, ґрунтована на свідомому виборі), теж можуть бути квазіцінностями? Це питання вже досить давно непокоїть не лише професійну спільноту, а й український соціум в цілому. Відповідно, має наслідком широку суспільну дискусію. Що ж маю на увазі під квазіцінностями. Насамперед – несправедливість оцінки викладацької праці, що корениться ще в радянському класовому поділі, де викладач/педагог позірно був мало не на п'єдесталі, однак при цьому носив статус соціального прошарку. Закладена ще тоді дуальність, оскільки не була ні уневажнена, ні пропрацьована, натомість ще й

скомпрометована як зісередини педагогічної спільноти, так і ззовні, призвела до сумнівів штибу «Чи не є наша вища освіта симулякром?», а на персональному рівні – лише укріплюється уявлення про те, що ні однорідності й сталості у вимогах до професійної діяльності, попри затвердження стандарту, ні диференціації в зарплаті та соціальних гарантіях, очікувати не доводиться.

Серед причин невисокої професійно-особистісної активності – не лише соціальні та матеріальні чинники (свідомо ставлю соціальні на перше місце), а й складнощі цілепокладання, тобто власне суб'єктна слабкість. За вихідних умов (радянська система), коли викладач з науковим ступенем мав можливість змінювати загальносоюзну методичку на якийсь відсоток, інші – ні, коли ініціатива каралася, професійно-особистісне зростання могло призвести до виникнення проблем. Постановка цілей же у тоталітарній державі могла мати лише локальний і короткостроковий горизонт.

Коли у 2014 році був прийнятий Закон України «Про вищу освіту» [1], ним була закріплена автономія ЗВО і такі складники системи вищої освіти, як: «заклади вищої освіти всіх форм власності; рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти; галузі знань і спеціальності; освітні та наукові програми; ліцензійні умови провадження освітньої діяльності та ліцензійні умови провадження вищої освіти; органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; учасники освітнього процесу» [1, ст. 11]. При цьому окремо визначені автономія ЗВО («самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом») [1, ст. 1, п. 1, пп.1]; академічна свобода («самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом») [1, ст. 1, п.1, пп.3] та означене студентоцентроване навчання («підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої

траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу») [1, ст. 1, п.1, пп. 22]. Натомість професійна діяльність викладача мається на увазі як та, що все це забезпечує, однак уже Професійним стандартом на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» [3] в описі професійних кваліфікацій, починаючи з посади асистента міститься характеристика «Володіє внутрішньою мотивацією та проявляє здатність до власного професійного розвитку, у тому числі з допомогою викладачів, що мають вищу кваліфікацію» [3, с. 16]. Далі ця риса розвивається у напрямі доповнення здатності до професійного розвитку здатністю до саморефлексії (викладач, старший викладач), наданням підтримки іншим викладачам щодо їх професійного удосконалення (доцент) до «демонструє інноваційність та лідерство у професійній діяльності результатом яких є підвищення мотивації та та здатності студентів до навчання, а колег – до професійного зростання» (професор) [3, с. 16].

Таким чином, проблеми професійно-особистісного зростання як системної цінності високої якості освітнього процесу в закладі вищої освіти не повинне випадати ні з поля уваги керівників закладів освіти, ні з фокусу тих, хто бере на себе відповідальність за якість реформ у галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 06.05.2024).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.05.2024).
3. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Чинний від 2021-03-23. Вид. офіц. Київ, 2021. 18 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf